

Baka István

Benes József Bábele

Többen megírták már, a művész vallomásaiban is gyakran szerepel, mégis – nekem is – ezzel a dantei találkozással kell kezdenem. – Valamikor (két évtized telt el azóta), a festő előtt levetkőzött egy gyönyörű fiatal lány. S amint levette ruháit, kiderült, hogy hibátlannak tetsző, vágyakat ébresztő testét fémfűző, vaspántok szorítják, különben a szépséget hordozó beteg váz összeomlana. – Ez a lány lett Benes József Beatricéje – különös, XX. századi Beatrice, aki a művészt nem a paradicsom, hanem a pokol – a földi pokol – tájain vezérli immár húsz esztendeje. – Mert Benes rögtön felismerte a lány jelképpé nyomorított szépségében az égi intést: Menj és fessd, rajzold meg a világot olyannak, amilyenné a második ezredév végén silányul! Figyelmeztess az embereket, hogy ezt a civilizációt már csak a fűzők, pántok tartják, a hazugságokkal kelesztett társadalmakat csak a földi, kötelek óvják meg attól, hogy térszaktént szét ne folyjanak! – És Benes József útra kelt, hogy fellelje és megörökítse a beteg lány élő és élettelen testvéreit, s hamarosan felfedezte, hogy – mint a babiloni palota falára írt istenítélet szavai – mindenütt jelen vannak, s ezeket a szavakat neki kell mondattá összeraknia. A bácskai, majd csongrádi tájak ponyvával takart, súlyokkal rögzített szénakazlai, kötelekkel megfékezett, röpülni vágyó földiasátraival, a télire papírsákba bújtatott rózsafák, s ezek óriás másai, a moszkvai Lomonoszov Egyetem parkjának irdatlan védőburokba zárt fái – mind, mind ugyanazt mondják, dadogva és szinte kivehetetlenül, de akinek füle van a hallásra és szeme a látásra, nem megy el közömbösen mellettük, hanem számba veszi, rendszerezi és mondatokká rakja össze őket. Sívár és szomorú világ ez, fenyegető és fenyegetett, folyton változó és lényegét tekintve változatlan – csak a kitüremkedései tűnnek el, bukkannak fel másutt, csak a kötelékek feszesebben-lazábbak, csak a bugyrai mélyülnek-sekélyesednek, Bábel és Ninive – az égre törő, mégis parlagi gög és a selymek, tüllök alatt megrothadó életerő szimbólumai.

Benes József abszolút technikai biztonsága birtokában vállalta ennek az elszegényedett, felfúvódva kiürült világnak a lehető legpuritánabb ábrázolását. Belgrádtól Szegedig vezetett az ő damaszkuszi útja, a színekben, formákban való „római” tobzódást váltotta a hitvalló aszkézisére – makacsul, megingás nélkül építve hitének sívár, de megváltást ígérő világát. Könnyörtelen hozzánk, nézőihez, akik „tükör által homályosan” látunk, akik „élvezni” szeretnék a művészetet, mint a templomi zenét, amelyből már nem halljuk ki az alkotók hitét, s ékítményei úgy hatnak ránk, mint tortán a cukormáz. Benes József képeiről hiányzik a cukormáz – elvontnak tetsző alakzatai a hazugságaitól megfosztott valóságot mondják, ezért ez a művészet mélyen realista. Realista és prófétikus. Az apokalipszis realizmusát mutatja fel nekünk. Azt mondja: Bábelben élünk, ne feledjük a palota falára írt szavakat!